

Петро Болбочан: “Любов до України підкаже вам ваші обов’язки”

Петро Болбочан.

У лавах борців за Українську державу проливали кров українці різних земель. Були серед них і бессарабці. Найвідомішим посланцем Бессарабії став полковник Петро Болбочан. Він мав шанс стати українським Гарібальді, здобувачем та об’єднувачем рідних земель, творцем козацької армії, з якою мусили б рахуватися всі держави світу. Невідомо, чи готував себе до цієї ролі Болбочан, але якраз цього й боялися негероїчні цивільні партійники, які назвали себе “верховною владою”. Саме вони першими розгледіли в ньому реального кандидата на командувача українського війська, а в разі перемог — і гетьмана Української держави. А цього допустити не хотів той, хто вже приміряв на себе тогу верховного вождя. Не гордість переповнювала серце отого “сугубо штатського”, що в нашому війську є люди, готові взяти на себе відповідальність за визволення Батьківщини, а острах перед ними. Саме у воєначальниках, яких любило військо,

цивілі у френчах і бачили чи не найбільшу загрозу для себе, тож і поборювали — звичайно, не в чесному герці.

Петро Федорович Болбочан народився 5 жовтня 1883 р. в с. Гіждеу Хотинського повіту Бессарабської губернії (тепер с. Ярівка Хотинського р-ну Чернівецької обл. — *Ред.*) у національно свідомій сім’ї. Батько його був священником. Він сподівався, що й син стане на шлях служіння Богові.

Проте в Кишинівській духовній семінарії Петро провчився лише два роки. Його тягнуло до зброї, до війська. І він 6 серпня 1905 р. вступив до Чугуївського піхотного училища. Але й цей навчальний заклад Петро міг не закінчити — його ледь не виключили за створення українського гуртка. Все ж начальник училища полковник Яків Фок обмежився усною доганою. І дав можливість юному бессарабцю реалізувати свою мрію стати військовим.

Чугуївське піхотне училище стало кузницею майбутніх старшинських кадрів Армії УНР, зокрема військову освіту тут здобували Костянтин Прісовський, Гаврило Базильський, Андрій Вовк, Віталій Гудима, Євген Мешківський, Євген Мошинський, Наум Никонів, Віктор Павленко, Михайло Пересада, Михайло Ткачук, Олександр Бурківський, Микола Янчевський і Микола Шаповал, які згодом стали генералами української армії. За свідченням полковника Володимира Савченка, в училищі

навчалися переважно українці, а викладацький склад творили здебільшого росіяни. Русифікація, звичайно, проводилася активно, а коли хтось починав співати, то “чарівна українська пісня перемагала вояка, українця в російському однострою”. Впродовж іспитів щовечора могла лунати українська пісня, і ніхто з начальства не забороняв її [39, с. 7].

Володимир Савченко стверджував, що, коли начальником школи був полковник Яків Фок (та й за інших начальників), переслідувань українців не було. Навпаки, “українська пісня тоді лунала вільно, як у ладі (коли поверталися з муштрового навчання), так і під час концертів на шкільній сцені нарівні з російською; та й у приватних розмовах між собою багато юнаків говорило українською мовою” [39, с. 7].

Чугуївська юнацька школа була однією з найкращих у Росії. За навчальним процесом особисто стежив генерал Михайло Драгомиров, який визнавав себе українцем. Той самий Драгомиров, якого зображено Іваном Сіркком на відомій картині Іллі Рєпіна “Запорожці пишуть листа турецькому султану”. Михайло Драгомиров опікувався чугуївцями до своєї смерті в жовтні 1905 року.

Український гурток, через який Петро Болбочан мало не вилетів із військової школи, очевидно, був революційним, підпільним, “мазепинським”. Можливо, це був осередок нелегальної української військової організації “Оборона України”, про діяльність якої в Чугуївському піхотному училищі згадував у своїх спогадах підполковник Вартоломій Євтимович [18, с. 91–99; 19, с. 18–20]. Саме під час навчання у цій школі майбутній генерал Армії УНР Микола Шаповал як член “Оборони України” взяв участь у підриві пам’ятника Пушкіну в Харкові 1904 року. Микола Шаповал закінчив юнацьку школу в 1906 році.

Історію про те, як Петра Болбочана мало не позбавили кар’єри військового за працю таємного українського гуртка, описав полковник Михайло Середа. Він підтверджував, що більшість у юнацькій школі становили українці. А далі писав, що “Болбочан зорганізував гурток для поширення рідного слова”. Очевидно, просвітницька вівіска гуртка приховувала його революційний напрямок.

Не слід забувати, що навчання Петро Болбочан розпочав у час революції 1905–1907 років. А популярна тоді серед молоді революційна діяльність, тим більше в армії, суворо каралася. Тому й начальник школи Яків Фок, проводячи профілактичну бесіду з юним Болбочаном, запитав: “Ви знаєте, юнкере, що таке шибениця? Коли про неї не чули, то розпитайте. Надалі жадних мазепинських організацій я в школі не потерплю!” [44, с. 15–17].

По завершенні навчання в Чугуєві, 1909 року, підпоручника Болбочана направили до 38-го Тобольського пішого полку ім. генерала Михайла Милорадовича. За час служби молодий офіцер опанував спеціальності завідувача мобілізаційної частини, завідувача школи прапорщиків, командирів команди розвідників та кулеметної частини. Був і полковим ад’ютантом. Саме в цьому полку служили майбутні бойові побратими Петра Болбочана в часи творення Армії УНР — Богдан Гейденрейх (начальник команди розвідки 38-го полку, пізніше начальник штабу Запорозької дивізії)

та Микола Сперанський (ініціатор українізації 15-го Сандомирського кінного полку), які невдовзі підтримали Петра Болбочана в його намірах створити міцне українське військо.

Протягом першого року Світової війни поручник Болбочан узяв участь “у 37 бойових операціях, які нерідко тривали понад тиждень, а то й місяць” [40, с. 7–8]. Був поранений і контужений. За хоробрість на лацкани його френча, ще як поручника, впали ордени Святого Станіслава 2-го (з мечами) і 3-го (з мечами і бантом) ступенів, Святої Анни 2-го (з мечами) і 3-го (з мечами і бантом) ступенів. Аналогічні відзнаки (а ще орден Святого Рівноапостольного князя Володимира 4-го ст. з мечами і бантом) здобув і Богдан Гейденрейх. Твердження деяких авторів, що Богдан Гейденрейх був “москалем”, напевно, хибне — про це свідчать як ім'я, так і прізвище.

Радше він за походженням був із польської шляхти — після звільнення з-під арешту, який здійснив Волох на наказ Петлюри, за свідченням Никифора Авраменка, Богдан Гейденрейх лаявся українською, російською і польською мовами. Звертаємо увагу, що одним з лідерів польського протиросійського повстання 1863 року був підполковник царської армії Михайло Гейденрейх...

Під час Першої світової Петром Болбочан познайомився з Іваном Коржем — уродженцем Одеси, який служив у 37-му піхотному Єкатеринбурзькому полку. Цей полк разом із 38-м Тобольським полком, де служив Петро Болбочан, творив одну з бригад 10-ї піхотної дивізії 5-го армійського корпусу. Невдовзі Іван Корж став найближчим помічником Петра Болбочана у формуванні запорозьких частин.

На початку 1917 р. широкого розмаху набула українізація частин російської армії. Активну участь у ній взяв і Петро Болбочан.

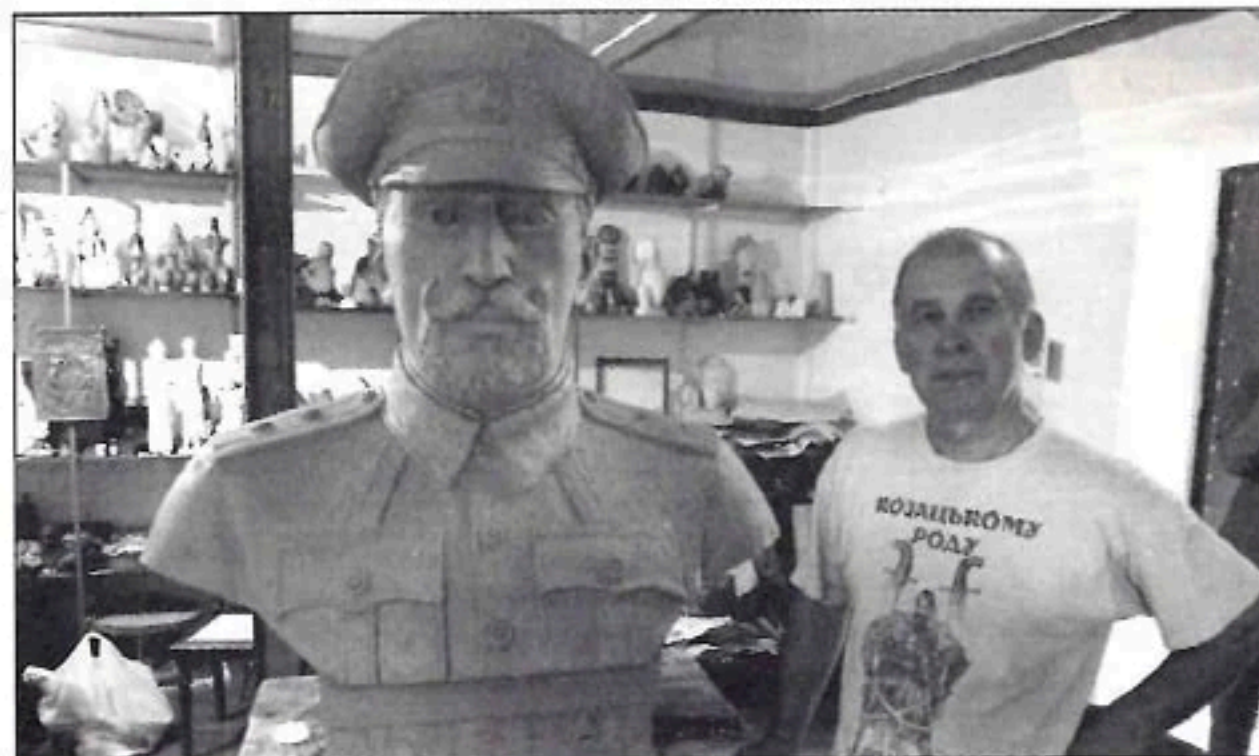
У серпні 1917 р. на фронт прибув створений Миколою Міхновським і його однопумцями Богданівський полк. Прибув у розташування 5-го армійського корпусу, у якому Петро Болбочан, за низкою свідчень, виконував обов'язки інтенданта корпусу. Олександр Шаповал, старшина Богданівського полку, на той час відповідальний за господарське забезпечення, свідчив, що коли в серпні 1917 р. богданівці прибули на фронт, то він особисто ходив до командувача Південно-Західного фронту генерал-лейтенанта Миколи Володченка (уродженця сучасної Сумщини) просити, щоб полк включили до складу 34-го корпусу Павла Скоропадського, якому офіційно дозволили українізацію. Однак Володченко сказав, що в Скоропадського забагато клопотів з українізацією. І під кінець розмови пообіцяв, що богданівців буде приєднано “до такої інтендантської бази на фронті, звідкіля полк одержуватиме подостатком усе, що потрібне буде для його постачання, — безпроводно”. Обіцянку генерал

Петро Болбочан у царській армії. Варшава.

Михайло Горловий, Олександр Фурман, "Полковник Петро Болбочан". Майстерня Михайла Горлового, с. Щербанівка Обухівського р-ну Київської обл., 25 липня 2015 р.

Михайло Горловий і творіння його рук. Село Щербанівка Обухівського р-ну Київської обл., 25 липня 2015 р.

ПОЛКОВНИК БОЛБОЧАН

Обкладинка книги Бориса Мохоріна
"Похід Болбочана на Крим". Липень 2014 р.

Невідомий художник, "Петро Болбочан".

Андрій Сромолєнко, "Полковник Болбочан".

Козак Михайлик і Петро Болбочан. "Хочу бути таким,
як він". Київська міська державна адміністрація, 6 жовтня 2018 р.